

**903 SAYILI KANUNUN MEDENİ KANUNDA
YAPTIĞI DEĞİŞİKLİK SONUCU MEYDANA
GELEN VAKIFLARIN ÖZEL TÜRLERİNİN
TAHLİL VE TENKİDİ**

Prof. Dr. Bülent KÖPRÜLÜ
(İstanbul Üniversitesi)

I. GENEL OLARAK

Medenî Kanunumuzun evvelce öngör-
düğü vakıf türleri daha ziyade teftiş
ve denetim yönünden yapılmış bir ayırıma
dayanmakta idi.

Gerçekten Medenî Kanunumuza göre
önceleri vakıfların bir kısmı teftiş ve dene-
time bağlı, bir kısmı da (aile ve ibadete
ilişkin bir hizmet ifası amacını güden vakıf-
lar) böyle bir teftiş ve denetim dışında bı-
rakılmıştı. 13.7.1967 tarihli ve 903 sayılı
kanunla MK. da yapılan değişiklik sonucu
bütün vakıflar teftiş ve denetime bağlı
tutulmuştur (1). Ancak 903 sayılı Kanunla
Medenî Kanuna konulan md. 77 A ile, istih-
dam edilenlere ve işçilere yardım vakıfla-
rıyla md. 453'e eklenen fıkralar gereğince
de (f. II - iV), gelirlerinin yarısından fazla-
sı (f. II) veya % 80'i (f. II - IV) kamu gö-
revi niteliğindeki işlerin yapımına bırakı-
larak kurulacak vakıflara veya bunlara ba-
ğışlama yahut ölüme bağlı tasarruf yoluyla
tahsis edilen malların gelirinin % 80'inin
bırakılmasına ilişkin hükümler getirilmiş
olduğundan ve bu kanun, Medenî Kanunun
aile vakıflarına ilişkin hükümlerini de de-
ğiştirmedeğinden vakıfların türlerini tayin-
de bu hususlar dikkate alınmıştır.

II. ÖZEL VAKIF TÜRLERİ

Aile vakıfları, istihdam edilenlere ve
işçilere yardım vakıfları ve kamuya yararlı
(kamu yararına) vakıflar, vakıfların üç özel
türünü oluşturmaktadır. Bunların dışında
kalan vakıflar arasında nitelik bakımından

ilke olarak önemli farklar yoktur.

1. Aile Vakıfları :

Medenî Kanunun 322 nci maddesi hük-
müne göre «aile efradının (bireylerinin) tâ-
lim ve terbiyesine, techiz veya muavenetine
(yardımına) ve bunlara mümasil (benzer)
gayelere muktazi masarifin (giderlerin) te-
diyesi için eşhas (kişiler) veya miras huku-
kuna dair olan hükümlere tevfikan aile va-
kıfları tesis edilebilir» (MK. md. 322/1).

Aile vakıflarının bağlı bulunduğu hü-
kümler Medenî Kanunun sözü geçen 322
nci maddesinde başlıca iki nokta dikkate
alınmak suretiyle düzenlenmiştir (2).

Bu iki noktayı şöylece tesbit etmek
mümkündür :

a) Kuruluşları bakımından aile vakıf-
ları, Kişinin Hukuku ve Miras Hukuku hü-
kümlerine bağlı tutulmuşlardır.

Görülüyor ki, kanun koyucu, bu tür va-

(1) Kaynak İsviçre Medeni Kanununun bize alın-
mayan 52 nci maddesinin II nci fıkrası, dinî
vakıflarla aile vakıflarını tescil işlemi dışında
tutulmuştur.

Bizde ise kanun koyucu, tescil zorunlulu-
ğunu bütün vakıflar hakkında uyguladığından,
bu gibi vakıflar için tescil zorunluluğu dışın-
da kalma durumu söz konusu değildir (Medenî
Kanun md. 74/T).

(2) Riemer in Berner Kommentar, Band I, 3 Ab-
teilung, Artikel 80-89 bis, 3 Auflage, Bern
1975. Systematischer Teil, Nr. 108 vd. Schwe-
izer Die Beaufsichtigung der stiftungen nach
schweizerischem recht, Aarau 1972, sh. 52 vd.,
Tour/Schnyder Das Schweizerische Zivilge-
set zbuch, 9. Auflage, Zürich 1975

kıfların kurulabilmesi için, diğer vakıflardan farklı hükümler kabul etmemiştir.

Burada Kişinin Hukukundan, özellikle Medenî Kanunun Şahsın (kişinin) Hukuku kitabının ikinci Bâb'ının Birinci Fası ile Üçüncü Fası'nda bulunan 45-52 ve 73-81/B maddeleri hükümleri, Miras Hukuku deyiminden de, özellikle ölüme bağlı tasarruflara ilişkin hükümler anlaşılmaktadır (MK. md. 478 - 492).

b) Aile vakıflarında isminden de anlaşıldığı gibi, yararlanma durumu doğrudan doğruya (münhasıran) aile bireyelerine (fertlerine) tanınmış bulunmaktadır.

Burada «aile efradı» (membres de la famille-Familienangehörigen) deyimini dar anlamda yorumlamamak gerekir. «Aile efradı» (aile bireyleri) deyimine kan hısımları, sıhrî hısımlar, evlâdlık, karı - koca ve vakfı kuran da girmektedir (3).

Ekleyelim ki, burada, vakfı kuranın iradesi önemli bir rol oynamaktadır.

Gerçekten vakfı kuran, kimlerin vakıftan yararlanacağı hususunda dilediğini gösterebilir. Yeter ki, yararlanacaklar arasında bulunanlar «aile efradı» deyiminin kapsamına girebilsin.

Bu biçimde bir sınırlandırmaya kanun engel değildir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 18.4.1945 günlü ve K. 30-E. 35 sayılı kararı, bu hususları açıklamaktadır (4).

c) Tahsis olunacak mallar, aile bireyelerinin kişisel ihtiyaçlarını sağlamaya yönelmelidir. Bu nedenle aile vakıfları, diğer vakıflardan amaç yönünden ayrılmaktadır (5).

Kanun burada kişisel ihtiyaç deyimini tüketici (sınırlayıcı) bir şekilde saymamıştır. Başka bir deyişle bir kesin sınırlama değil, fakat örnek niteliğinde bir sınırlama vardır.

Örneğin, bu gibi vakıflar, aile bireyelerinin eğitim ve terbiyesine, cihaz ve evlenme giderlerini karşılamaya, iktisaden ilerlemelerine ve buna benzer ihtiyaçlarını sağlamaya yönelmelidirler.

Benzer ihtiyaçların karşılanmasında güdülen amacın dayanacağı neden, ailenin bağlılığı ve selâmeti olmalıdır. Bu bakımdan aile vakıfları, aile bireyelerine ancak

belirli yönlerde yardımcı olmak zorunluluğundadır.

Egger'e göre, aile vakıflarının amaçları başlıca iki çeşittir.

Birincisi genç kuşakların eğitim, öğretim ve terbiyesini sağlamak, ikincisi ise yardıma muhtaç bütün aile bireyelerinin bu ihtiyaçlarını karşılamak suretiyle, onlara bu konuda destek olmaktır (6). Ancak, bu iki çeşit amacın içine girebilecek hususlar, bir aile vakfının amacı ile bağdaşabilir. Yalnız önemle değinelim ki, bunlara girebilecek hususları dar bir şekilde yorumlamak gerekir. Vakfı kuranın, aile vakfından sadece birkaç aile bireyinin yararlanacağını şart koşması bu vakfın mahiyeti ile bağdaşamaz. Vakfın, amacı, genel surette tayin edilen ve birbirlerini kuşaklar halinde izleyen, aile bireyelerini kapsamalıdır.

Ancak, Medenî Kanunun 322/II nci maddesi hükmüne göre, «bir malın veya bir hakkın devir ve ferağ edilememek üzere bir aileye tahsisine ve aile efradı arasında tarzı intikaline dair her türlü tasarruf memnudur. Bu tarzda tasarruf, tesisat ihdası fikri ile dahi meczolunamaz» (7).

Kanunumuz vakıf kurumuna karşı yapılan itirazlardan birini teşkil eden ve önceki hukukumuz tarafından kabul edilmiş olan, bir malın aile bireyleri arasında vakfı kuranın, batından batına dilediği şekil-

(3) Egger in Zürcher Kommentar, Band II, Verwandschaft. Zürich, 1943, Art 335, Nr. 12; Riemer Systematicshen Teil Nr. 9

(4) Dr. Ziya Gün tarafından İstanbul Üniversitesi lehine bir (Vakıf) vücuda getirildiği, fakat bu vakıftan elde edilecek gelirlerin dörtte birinin, vakıf senedinde isimlerini açıkladığı yeğen ve varislerinin talim ve terbiye ve teçhiz ve yardımına tahsis edilerek esas vakfa ek bir aile vakfı yapıldığı ileri sürülmüştü. Fakat bu vakıfta yararlanacaklar arasında aile bireyelerinin içerisine girmeyen üçüncü bir kişi mevcut bulunduğundan bunu yüksek mahkeme geçerli addetmemiştir. Yargıtay Kararları Ankara, 1945, sh. 110

(5) Egger, Art. 87, Nr. 1, 335 NR. 10 : Waber(in) Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Band II, Abteilung 2. Aufl., Bern 1927, Art 335 Nr. 9-19 Schweizer sh. 52 Gutzwiller in schweizerisches Privatrecht, Band II. Einleitung und Personenrecht, Basel/Stuttgart 1967

(6) Egger, Art. 335, Nr. 13

de, örneğin, eski deyimle «nesılden nesile» evlâddan, evlâda, sınırsız olarak intikal eden tarzında ve kanunun öngördüğü amaçlar dışında geçmesine olanak veren evlat (zürriyet) vakıflarını haklı olarak kabul etmemiştir. (MK. 22/II) (9). Yine kanunumuz yukarıda da değinildiği üzere, aynı kurumun başka hukuki yollara başvurulmak suretiyle ve dolaylı olarak meydana gelmesini önlemek maksadiyle, miras hukukundaki olağanüstü ikamede, tasarrufu yapan kimsenin lehine tasarrufun yapıldığı kişiye (ön mirasçılara nakilde, mükellefe) mirası ancak bir art mirasçıya (namzede) geçirmek yükümünü tahmil edebileceği, aynı yükümü namzede yüklemeyeceğini kabul etmiştir. (MK. md. 468./II) 903 sayılı kanunla MK. md. 453'e eklenen ve 13.2.1973 tarihli ve 1659 sayılı kanunla da değişikliğe uğrayan IV. fıkralar hükmü gereğince, kamu görevi niteliğindeki işlerin yapımına bırakılarak kurulacak vakıflarda vakfın veya bunlara bağışlanan yahut ölüme bağlı tasarruf yoluyla tahsis edilen malların gelirinin % 20'sinin (mahfuz hisseli) saklı paylı mirasçılara bırakılması halinde, yalnız onların da saklı paylı mirasçuları bu gelirden faydalanabilirler, daha sonra gelen saklı paylı mirasçılara ancak vakıf senesinde açık hüküm bulunmak şartıyla yardım (muavenet) nafakası verilir hükmü de böyle bir sakıncanın giderilmesi amacını gütmektedir.

Burada şu noktayı önemle belirtmek isteriz. Yukarıda da öngörüldüğü üzere, aile vakıflarının kuruluşları ya Kişinin Hukuku'na veyahut da Miras Hukuku'na dayanmaktadır. Bununla beraber vakfı kuranın amacına göre vakfın kurulması imkânsız olursa, malvarlığının diğer benzer amaç güden bir vakfa devir olunamaması daha uygun bir çözüm yoludur (9).

2. İstihdam Edilenlere ve İşçilere Yardım Vakıfları

Medenî Kanunla anılan 903 sayılı kanunla konulan md. 77/A hükmüne göre «Türk Ticaret Kanununun 468. maddesi gereğince kurulan istihdam edilenler ve işçilere yardım vakıfları ayrıca aşağıdaki hükümlere tabidirler.»

«İstihdam edilenler ve işçiler vakfa aidat ödedikleri takdirde, en az bu ödemeleri nisbetinde idareye iştirak ederler. Mümkün olduğu nisbette personel arasından gösterilecek temsilcileri bizzat seçerler.»

«İstihdam edilenler ve işçilerin ödemelerine tekabül (karşılık) ettiği nisbette kadeten, vakfın mamelekinin (vakfın malvarlığının) istihdam edene karşı bir alacaktan ibaret olması yalnız bu alacağın temin edilmiş olması halinde caizdir (10).

İstihdam edilenlere ve işçilere yardım vakıfları, vakfın çok özel bir tipini teşkil etmektedir. Bu tip vakıfların amacı, genellikle ondan yararlananlara, emeklilik, hastalık, malûllük, doğum, ölüm ve kazalarda, zarara uğrama hallerinde çeşitli yardımlarda bulunmak, onların geleceklerini güven altına almaktır. Burada bir aidat ödeme öngörüldüğü gibi ayrıca bu durumda istihdam edilenlerle işçilerin vakfın yönetimine

(7) Egger, Art. 335, NR. 22; Riemer, Systematischer Teil, Nr. 178 vs., Tuor/Schnyder, sh. 279; Gutzwiller sh. 602 vd. : Hafter, in Berner, Kommentar, Band I, Personenrecht, Bern, 1919 Art 87. Nr. 2; Waber; in Berner Kommentar Band II, Bern 1927, Abteilung 2, 2. Auflage, Art. 335, Nr. 18 Schweizer, sh. 52 vd. Bloch, Die Ungültigkeit von Familienstiftungen und ihre rechtlichen Folgen, SJZ 53 (1957) sh. 1 vd. : Karş. BGE 73 II 86; BGE 75 II 24 : BGE 96 II 96

(8) Kaynak Kanununun bu husustaki Fransızca ve Almanca metinleri bizim metne tamamen karşılık teşkil etmektedir yukarıda görmüştük. Bkz. Yukarıda K.H. 22, II, 2

(9) Egger, Art. 335, Nr. 19 : Waber, Art 335 Nr. 3-5

(10) Bu maddenin son fıkrası şöyledir : «Faydalanırlar, vakfa aidat ödedikleri veya vakfı düzenleyen hükümler onlara edayı talep hususunda bir hak bahsettiği takdirde vakfın edalarını (edimlerini) dava yolu ile talep edebilirler.» Ayrıca bkz. VHT. md. 18/son. Gutzwiller, sh. 605. vd. : ayrıca bkz. Bürgi, Zu den neuen Bestimmungen über Personelfürsorge im Dientsvedtrags-und stiftungsrecht, Schweiz, Zeitschrift für Sozialversic herung 1, 1957, sh. 141 vd., EGE 106 II 194 Takinalp, İşçi müstahdemler Yararına Yardım Akçeleri ve Yardım Vakıfları, Ankara 1968, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, cilt IV sayı 3'den ayrı bası, sh. 420 vd. : Günerl, Medenî Hukukumuz Tüzel Kişiler, 5. bası İstanbul 1982. sh. 222 vd. : Özsunay sh. 369 vd. Türk Medenî Kanunu Açısından Vakıfta Amaç Kavramı ve Amacına göre Vakıf Türleri, Ankara 1976

katılmaları mümkün bulunmaktadır (MK. md. 77/A/III VHT. md. 18) (11).

Vakıf, derneklerin aksine bir kişiler topluluğu olmadığından burada istihdam edilenlerle işçilerin vakfın yönetimine katılmalarını, derneğin zorunlu en üst organı olan Genel Kurul anlamında ve tüm olarak onun ödev ve yetkilerini taşıyan bir organ olarak nitelendirmemek gerekir (12). Burada daha ziyade vakfa, ondan bir yararlanma sağlamak amacıyla ödenmesi gereken bir meblağ söz konusudur. Bu bakımdan burada aidat deyimini, derneklerde sözü geçen aynı deyimle eş anlam ve değerle değerlendirilmemek gerekir. Şunu da önemle ekleyelim ki bu tip vakfın normal vakıf statüsüne tam anlamı ile uyduğunu ileri sürmek tartışmalara konu olabilir (13). Ancak istihdam edilenlerle işçilere yardım amacı güden ve daha ziyade belirli bir sayıda personele sahip bulunan işletmeler için söz konusu olan bu tür vakıfların varlığı İsviçre'de bir zorunluluk olarak benimsenmiş ve İsviçre kanunkoyucusu 21/3/1958 günlü «Hizmet akdi ve Vakıf Hukukunun Tamamlanmasına İlişkin Federal Kanun» ile İsviçre Medenî Kanununa md. 89 bis ve Borçlar Kanununa da md. 343 bisi eklemiş, sonraları 1.1.1972 tarihinde yürürlüğe giren 25.6.1971 günlü Kanunla da değiştirilerek bu maddenin yerini yeni 331. madde almıştır (14). Kaynak Kanunun md. 89 bisin 3 üncü fıkrasında yer alan hüküm, 903 sayılı kanunla Medenî Kanunumuza eklenen 77 A fıkra 3'e alınmış bulunmaktadır. Kaynak Kanunun anılan bis 89 uncu maddesinin 3 üncü fıkrasının Fransızca metninde işçilerin yönetime katılmak için ödedikleri meblağın adına «Contribution» denildiği halde, dernekte üyelerin ödedikleri meblağa «Cotisation» adı verilmiştir (İMK. Fransızca metin md. 71) Belirtelim ki, İMK nun Almanca metninde ise sözü geçen her iki madde de aynı deyim «Beitrag» yer almaktadır.

3. Kamu yararına (Kamuya Yararlı) Vakıflar :

Kamu yararına (kamuya yararlı) vakıf, 903 sayılı kanunun öngördüğü vakıf türüdür (15).

(11) 7/106 sayılı ve 25.7.1970 tarihli Vakıflar Hakkında Tüzük (VHT) ün md. 18/111 de yer alan hükmü şöyledir.

«İstihdam edilenler ve işçiler vakfa bir aidat ödüyorlarsa ödedikleri aidat toplamının, işverenlerin koymuş olduğu iştirak payı toplamına oranı hesap edilir. İstihdam edilenlerin ve işçilerin temsilcileri en az bu oranda vakfın idaresine iştirak ederler ve mümkün olduğu nisbette personel arasından gösterecekleri temsilcileri kendileri seçerler.»

Ayrıca bu maddenin 2. fıkrasında şöyle bir hüküm yer almaktadır :

«Vakfın uzuvları, vakıftan faydalananlara, vakfın teşkilatı faaliyeti ve mali durumu hakkında gereken bilgiyi vermek zorundadırlar. Bu zorunluluk her yıl ait bilanço ve hesap durumu hakkındaki raporların faydalananların incelemelerine açık bulundurulmak suretiyle yerine getirilir.»

Bu 2. fıkra hükmü MK. md. 77/A/II deki hükme daha açıklık getirmiştir.

(12) Türk Ticaret Kanunumuzun 468. maddesi şöyledir :

Esas mukavelede, şirketin müstahdem ve işçileri için yardım sandıkları ve sair yardım teşkilatı kurulması ve idamesi maksadiyle akçe ayrılması derpiş olunabilir.

Yardım maksadına tahsis olunan para ve diğer mallar, şirket mallarından ayrılarak bunlarla Medenî Kanun hükümleri dairesinde bir tesis meydana getirilir.

Tesis senesinde, tesis mallarının şirkete karşı bir alacaktan ibaret olacağı tasrih olabilir.

Şirketten alınandan başka müstahdem veya işçilerden de aidat alınmışsa, hizmet münasebetinin sonunda tesis şartlarına göre bu akçeden faydalanmadıkları takdirde müstahdem ve işçileri hiç değilse ödedikleri meblağlar ödeme tarihinden itibaren % 5 faiziyle birlikte geri verilir.»

Ayrıca Bkz. 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu geçici md. 20 TTK. md. 469/III ve 2821 sayılı S.K. md. 33 İİK. md. 206/İkinci sıra B; Akünal/Tezel, Türkiye'de Medenî Kanuna göre Kurulmuş Vakıflar ve Sorunları adlı ortak eser, V. Koç Vakfı Yayınları no. 1 1975, sh. 246 vs. : Güneri, sh 227 vd.

(13) Belirtelim ki, bu tür vakıflarda, yararlananlar bir aidat ödemezlerse tek taraflı şayet bir aidat ödüyorlarsa iki taraflı personele yardım vakfı durumu söz konusudur. Özsunay sh. 371 vd. : Güneri sh. 232 vd. : Akünal/Tezel sh. 248 vd.

(14) Riemer, Art 89 bis, Nr. 6 vd. : Gutzwiller sh. 706; Bürgi Zu den neuen Bestimmungen über Personalfürsorge im Dienstvertragsund stiftungrechtlich Schwiz, zeitschriftfür Socialversicherung 1, 1957 sh. 141 vd.; ayrıca bkz Hindermann die Errichtung von Personal fürsorge-stiftungen (in) die Schweiz, AG 32, 1959 sh. 33 vd. Scyboz Gillieron, 3. bası Lausanne, 1983, (Code des Obligations bölümü sh. 151)

Gerçekten, yukarıda da açıklandığı üzere 903 sayılı Kanunun Mk. md. 453'e ekle-diği f. II hükmüne göre, kamu yararına ya-pılan bağışlarda ve gelirlerinin yarısından fazlası kamu görevi niteliğindeki işlerin ya-pımına bırakılarak kurulacak vakıflarda saklı pay, mirasçının sosyal durumuna uy-gun nafakadan az olmamak kaydı ile bu md.nin I. fıkrasında belirlenen oranların 1/3'ü kadardır (16). Ancak gelirinin yüzde yirmisi veya bu vakıflara bağışlama yahut ölüme bağlı tasarruf yoluyla tahsis edilen malların gelirinin yüzde yirmisi kendilerine bırakılan saklı paylı mirasçılar tenkis (in-dirim) davası açamazlar. Bu hüküm uyarın-ca saklı paylı mirasçıların yalnız saklı pay oranlarında bir indirim söz konusu olmayıp bu payın niteliğinde önemli bir değişiklik yapılmıştır. Tümsel (külli) halef durumunda saklı paylı kanunî mirasçılar, belirli oranda bir gelir alacaklısı statüsüne sokulmuşlar ve tenkis (indirim) davası açabilmek olana-ğından yoksun bırakılmışlardır. Başka bir deyişle, burada saklı paylı mirasçılar, özel (cüz'î) halef statüsünde olmak üzere belirli bir gelir (irat) vasiyetinin alacaklısı duru-mundadır. Ancak bu alacak hakkı, bir özel-lik göstermekte ve saklı bir gelir (irat) ni-teliğini taşımaktadır. Belirtelim ki, bu hak-larının teminat altında olduğuna ilişkin her-hangi bir hüküm sözü geçen fıkrada (mk. md. 453/III) yer almamaktadır. Öğretide bu saklı gelire (irada) ilişkin haklarının tehli-keli bir duruma düşmesi, girmesi durumun-da, MK. md. 445/II de yer alan ve sağ ka-lan eşin intifa hakkının irada çevrilmesinde öngörülen ve bir koruyucu tedbir niteliğin-de olan teminat istemeye ilişkin hük-mün (17) burada da örnekseme (kıyas) yo-luyla uygulanabileceği görüşü ileri sürül-mektedir (18).

Kanun md. 453/III de, aynı maddenin 2. f.nda yer alan «mirasçının içtimaî (sos-yal) durumuna uygun nafakadan az olma-mak kaydı ile» deyimine yer vermemekle beraber, bu hükmün, burada da örnekseme (kıyas) yoluyla uygulanmasının uygun ola-cağı görüşünü biz de paylaşmaktayız (19).

Saklı payları vakfın gelirinin yüzde yir-misi oranında olmak üzere belirli saklı ge-lir (irat) alacaklısı statüsünde dönüştürü-lenler, böyle bir saklı gelir (alacak) hakkını

kabul etmeyip, yerine, bunun kapitalini (ser-mayesini, ana parasını) mülkiyet hakkı ola-rak verilmesi isteminde bulunamazlar (20).

MK. md. 453/IV uyarınca yüzde yirmi oranındaki saklı gelir alacaklılarının saklı paylı mirasçıları da, bu gelirden yararlan-a-bileceklerdir. Daha sonra gelen saklı paylı mirasçılara ancak, vakıf senedinde açık bir hüküm bulunması koşuluyla, bir yardım na-fakası verilecektir. MK. burada da, yukarı-da değinildiği gibi md. 322/II ve md. 468/I deki hükümleri gözönünde bulundurarak saklı gelir alacaklısının hakkının, ancak onun saklı paylı mirasçılarına geçebilece-ği, bunların saklı paylı mirasçılarına ise, intikal edemeyeceği ilkesini dikkate almış-

- (15) Bu konu ile ilgili olmak üzere bkz. Erzbach, die Stiftung des öffentlichen Rechts, Göttin-gen, 1961 sh. 21 vd. Öğretide bu tür vakıf-lara yazarlarca, kamu yararına vakıf, kamuya yararlı vakıf, vergi bağışıklı vakıf adları veril-mektedir. Köprülü 1-3 kitaplar İstanbul, 1970-1971, sh. 426 Kocayusufpaşaoğlu Miras Huku-ku g. bası, İstanbul 1978, sh. 362 vd. Özsunay sh. 377: İşeri Türk Medenî Kanununa Göre Vakıf (Tesis), Ankara 1968 sh. 46 : Güneri sh. 254 : Akunal/Tezel sh. 251 Oğuzman/Seliçli, Kişiler Hukuku Dersleri 2. baskı İstanbul 1982 sh. 182
- (16) MK. md. 453/I'e göre : «Mahfuz hisse (saklı pay) aşağıdaki oranlardan ibarettir, 1. Furu ,alt soy) için miras hakkının dörtte üçü, 2. baba yahut ana için yarısı; 3. erkek ve kız kardeşlerden her biri için dörtte biri 4. karı veya koca için kanunî mirasçıları ile içtima halinde (birlikte olma halinde) mirastan mül-kiyet hakkı olan miktarın tamamı veya kendi-sinden başka mirasçı bulunmadığı takdirde terekenin yarısı» (MK. md. 444)
- (17) Burada haklarının tehlikede olduğunun isbatı yükü, saklı gelir (irat) alacaklısına yüklenmiş-tir.
- (18) Tandoğan, expose fait par le Prof. Dr. Haluk Tanroğan, Sur les problemes soulevés par le Projet de Loi Turc Concernant le fondations, sh. 55, Recueil des travaux de la troisieme se-maine juridique Turco-Suisse adlı kitapta, nkara 1966 Merz/Hausheer Bemerkungen zum Begleitbericht von Professor Haluk Tando-ğan, Ankara aynı kitap sh. 45 Kocayusufpaşa-oğlu sh. 366
- (19) Kocayusufpaşaoğlu, sh. 367
- (20) İmre Türk Miras Hukuku sh. 362, Kocayusuf-paşaoğlu sh. 368. Oğuzman Miras Hukuku 3. bası İst. 1984 sh. 255 vd. Bkz. Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 9.12.1981 tarihli ve 6326/9479 sayılı kararı. Yargıtay Karar Dergisi yıl 1981 sayı 6, sh. 822

tır (21).

Kanımızca, kanun koyucunun 903 ve onu değiştiren 1659 sayılı kanunlarla MK.un 453 üncü maddesinde düzenlenen gerek saklı payların oranında, gerek niteliğinde yapmış olduğu değişiklikler isabetli olmamış, saklı pay kurumunu hayli sarsmış ve bazı durumlarda anlaşmazlıklara ve saklı payın hesaplanmasında bazı güçlükler yol açabilecek istikrarsız bir duruma sokmuştur. Başka bir deyişle MK.umuzun saklı paya ilişkin hükümlerini temelinden esaslı biçimde çökerterek düzensiz ve güvensiz bir duruma getirmiştir.

Özellikle, gerek vakfın her yıllık gelirinin ne olacağı gerek değişen ve artan yaşam giderleri karşısında, sosyal duruma uygun nafakanın bu hususa nasıl ayarlanacağını ve miras bırakanın mirasının bir bölümünü kamu yararına bağışlaması durumunda saklı pay oranının hesaplanmasında çıkabilecek güçlükleri örnek olarak gösterebiliriz. Biz yayınlarımızda belirttiğimiz gibi, MK. md. 453 de olağan olarak saptanan saklı paylı mirasçıların hem sayılarının hem de saklı pay oranlarının fazla olduğu, bunlardan kardeşlere saklı pay tanınmamasının gerektiği görüşünü benimsemekteyiz.

Kanunkoyucunun, kamu yararına yapılacak bağışlamaların ve kurulacak vakıfların daha geniş bir ölçü ve oranda gerçekleştirilebilmesi amacı ile MK.un saklı paya ilişkin md. 453 de yaptığı değişiklik, yukarıda açıklanan nedenlerle isabetli olmamıştır. Kanun koyucu doğrudan doğruya, açık ve seçik bir tarzda, saklı paylı mirasçıların sayılarını ve hem de saklı pay oranlarını önemli bir ölçüde indirme, azaltma yolunu seçseydi, kanımızca bu konuda adalet ve eşitlik ilkelerine daha uygun ve daha istikrarlı bir sonucu gerçekleştirmiş olacaktı (23).

Ayrıca 903 sayılı kanun, Bakanlar Kurulunca; gelirlerinin en az % 80'ini tür (nev'i) itibariyle genel, özel ve katma bütçeli idareler bütçeleri içinde yer alan bir hizmetin veya hizmetlerin yerine getirilmesi amacını gütmek üzere kurulması kabul edilen vakıflara tahsis edilen miktar için vergi muafiyeti (bağışıklığı) tanınabileceğini öngörmektedir (md. 4) VHT. md. 37) (24/25).

Belirtelim ki, 1984 Medenî Kanun Öntasarısı ve Gerekçesi Medenî kanununun 453 üncü maddesinin üç ve dördüncü fıkralarına 430. maddesinde yer vermemiştir. (a.g.e. s. 100).

Kanaatımızca 1984 tarihli bu ön tasarrının öngördüğü değişiklik, açıklamış olduğumuz sakıncaları ve ileri sürdüğümüz tenkitleri bertaraf edecek bir nitelik ve özellik taşımaktadır. 25) Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıfların bu konuda ana çizgileriyle olmak üzere yararlanma alanları şöyledir.

a) Kurumlar Vergisi Kanununda son olarak yapılan değişiklik sonucu, askeri amaç dışında kalan bu gibi Vakıflara bu konuda evvelce dolaylı olarak tanınan muafiyet kaldırılmıştır.

b) Sözü geçen Vakıflar gerek kuruluşları esnasında gerek kurulduktan sonra vareset ve intikal vergisi dışında bırakılmıştır.

c) Emlak alım vergisi ile bazı konularda Damga Vergisi Kanunu ile Harçlar Kanununun getirdiği yükümlerden istisna edilmişlerdir.

d) Arazi Vergisi açısından bazı istisnalardan yararlandırılan bu gibi Vakıflara, ayrıca dolaylı olmak kaydıyla, Gümrük Kanunu ile bazı istisnai yararlanmalar da öngörülmüştür.

(21) İmre, TMH. sh. 362 Kocayusufpaşaoğlu, sh. 364 Tandoğan, Not 16 da a.g.e rapor, sh. 62 Ayrıca bkz. Köprülü, Miras Hukuku Dersleri, İstanbul 1985 sh. 187 vd. : Özsunay TK. sh. 378

(22) Köprülü, Türk Medenî Kanunun Saklı Pay ve Serbest Tasarruf Oranına İlişkin Kuralları Üzerinde Düşünceler, Medenî Kanun 50. yıl Sempozyumu, İst. 1978, sh. 207-224

(23) Merz/Hausheer, Bemerkungen zum Projet de Loi Turque Concernant Les Fondations Nouvelles und Zum Begleitbericht von Professeur H. Tandoğan, Ankara, 1973, sh. 17

(24) Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Özsunay s., sh. 421 vd; İşeri a.g. Vakıflar ve Sorunları sh. 40 vd. aynı yazarın Medenî Kanun Hükümlerine Göre Kurulan Vakıflar Hakkındaki Tüzük Üzerine bir İnceleme, Oğuzoğlu'na Armağan adlı kitaptaki yazısı, Ankara 1972 sh. 269 vd. Belirtelim ki, 1984 Medenî Kanun Öntasarısı ve Gerekçesi Medenî Kanununun 453 üncü maddesinin üç ve dördüncü maddesinde yer vermemiştir. (a.g.e. s. sh. 100)

Kanaatımızca, 1984 tarihli bu öntasarının öngördüğü değişiklik, açıklamış olduğumuz sakıncaları ve ileri sürdüğümüz tenkitleri bertaraf edecek bir nitelik ve özellik taşımamaktadır.